

Un espai públic que ens cuida

Emma Cortés Maurel

Un espai públic que ens cuida

Un espacio público que nos cuida

A public space that takes care of us

Emma Cortés Maurel

RESUM

L'espai públic no només s'ha de planificar perquè sigui funcional, s'ha de dissenyar tenint en compte com d'influent i de decisiu és en la qualitat de vida dels ciutadans i ciutadanes que hi habiten, fins i tot en les seves dinàmiques comunitàries. Aquest article, a partir d'una revisió documental i de les dades disponibles en línia sobre l'Hospitalet de Llobregat, fa una aproximació diagnòstica de la ciutat per a posar en evidència com és d'urgent que el municipi aposti per a polítiques urbanes que posin les persones al centre i mitigui les desigualtats i el dèficit de benestar que actualment proporciona l'espai públic de la ciutat. A partir de la revisió de models d'un urbanisme per a les persones s'identifica cap a on hauria d'avançar la ciutat i quines actuacions farien de l'Hospitalet de Llobregat una ciutat millor per a viure.

Paraules clau: urbanisme, cures, salut, comunitat, equitat

RESUMEN

El espacio público no sólo debe planificarse para que sea funcional; debe diseñarse teniendo en cuenta lo influyente y decisivo que es en la calidad de vida de los ciudadanos y ciudadanas que habitan en él, incluso en sus dinámicas comunitarias. Este artículo, a partir de una revisión documental y de los datos disponibles en línea sobre l'Hospitalet de Llobregat, hace una aproximación diagnóstica de la ciudad para poner en evidencia la urgencia de que el municipio apueste por políticas urbanas que pongan a las personas en el centro y mitiguen las desigualdades y el déficit de bienestar que actualmente proporciona el espacio público de la ciudad. A partir de la revisión de modelos de un urbanismo para las personas, se identifica hacia dónde debería avanzar la ciudad y qué actuaciones harían de

l'Hospitalet de Llobregat una ciudad mejor para vivir.

Palabras clave: urbanismo, cuidados, saludable, comunidad, equidad

ABSTRACT

Public space should not only be planned to be functional; it should be designed considering how influential and decisive it is for the quality of life of the citizens of a city, even in their community dynamics. This article, based on a review of documents and available online data about the city of l'Hospitalet de Llobregat, provides a diagnostic approach to the city to highlight the urgency for the municipality to adopt urban policies that put people at the center and mitigate the inequalities and well-being deficit currently provided by the city's public space. By reviewing models of people-centered urbanism, the article identifies the direction the city should move towards and the actions that would make l'Hospitalet de Llobregat a better place to live.

tKeywords: urbanism, care, healthy, community, equity

Cura: Atenció a vetllar pel bé o pel bon estat d'algú o d'alguna cosa, a fer alguna cosa com cal (*Gran Diccionari de la Llengua Catalana*, 2024)

S'estima que el 2050 gairebé el 70% de la població mundial viurà en entorns urbans; és urgent, doncs, comprendre l'impacte d'aquests entorns en la salut i el benestar de les persones.¹ Tal com indiquen els Objectius de Desenvolupament Sostenible, per assolir l'Objectiu 11, *d'aconseguir que les ciutats siguin més inclusives, segures, resilients i sostenibles, els esforços s'han de centrar a aplicar polítiques i pràctiques de desenvolupament urbà inclusiu, resilient i sostenible que donin prioritat a l'accés als serveis bàsics, a l'habitatge a preus assequibles, al transport eficient i als espais verds per a tothom* (Nacions Unides, 2015).² I construir una ciutat que cuida hi contribueix. Que cuida el planeta i que cuida les persones.

Segons la web de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, l'any que ve, el 2025, farà 100 anys que el municipi va obtenir el títol de ciutat de mans d'Alfons XIII (Ajuntament de l'Hospitalet, 2024). Actualment, l'Hospitalet té 276.617 habitants (2023), és la segona ciutat més poblada de Catalunya, per darrere de Barcelona, i ocupa el primer lloc en densitat d'habitants, amb 22.307,8 hab./km² (Idescat, 2023).³ Al llarg de l'article, les dades disponibles permeten fer una aproximació diagnòstica de la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat que posa en evidència i contribueix a reforçar l'argument de per què és urgent apostar per un urbanisme que posi el focus central en les persones.

En la meva experiència professional he fet l'aproximació al disseny de l'espai públic posant especial atenció en les necessitats de la infància i l'adolescència. Així, doncs, al llarg de l'article aquesta serà una de les principals perspectives. Perquè posar els infants al centre de la planificació urbana és una de les millors maneres de fer una ciutat que cuida i que és millor per a tota la ciutadania.

1. United Nations. 2018. Revision of World Urbanization Prospects. <https://www.un.org/en/desa/2018-revision-world-urbanization-prospects>; 2018 [consultada 13/05/2024].

2. Naciones Unidas (2015). Objetivos de Desarrollo Sostenible <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/cities/>

3. Idescat. <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=aec&n=15228> [consultada 13/05/2024]

Abans de recollir què defineix el disseny urbà de les cures a partir de les aportacions de referents internacionals com Jan Gehl o Jane Jacobs i experiències específiques com les de la ciutat de Barcelona, obro una reflexió sobre la influència que té la configuració urbana en les dinàmiques socials i relacionals, en les cures i en el benestar de la ciutadania. Posant en relleu com els responsables municipals, amb les seves decisions, poden abocar la població a seguir vivint en una societat on el consumisme i l'individualisme prevalguin o, pel contrari, en una societat de vida compartida i de cures. En aquest espai reflexiu, identifico els motius de per què les polítiques urbanes també han de ser responsables d'atendre les necessitats de vida quotidiana i no només de la vida productiva, com ha sigut la tendència en la configuració de les urbs. Perquè l'espai públic juga un rol com a igualador d'oportunitats (CORTÉS, E., CURCOLL, L., 2020), especialment quan és verd i pacificat, ofereix espais de trobada i activitats estimulants, i garanteix la mobilitat autònoma de tots els seus habitants.

Així, doncs, l'article fa un recorregut pels motius, l'evidència, les característiques i les fonts d'inspiració per a promoure un urbanisme que realment posi les persones primer, tenint en compte les necessitats de tot el cicle de vida, els gèneres, els orígens i les capacitats.

LA CONFIGURACIÓ URBANA CONDICIONA EL TIPUS DE RELACIONS VEÏNALS I LES VIVÈNCIES DE LA CIUTADANIA, LA SEVA SALUT I EL SEU BENESTAR

L'estratègia urbana és la base sobre la qual es creen la forma, la funció i el comportament de l'espai urbà. Jan Gehl en defensa un enfoc holístic; per pensar-lo i desplegar-lo cal respondre a la pregunta: quina vida hauria d'existir en aquells llocs, quins espais conviden a aquesta vida i quins edificis i instal·lacions la sostenen? Les persones i la vida primer, sempre! (Institut Gehl, 2024).⁴ Gehl, en la seva visió de construir ciutats per a les persones, posa les necessitats humanes en el centre.

La configuració urbana condiciona les vivències, el tipus de relacions veïnals, el benestar i la salut dels seus habitants i fins i tot la seves opcions polítiques. Jorge Dioni (2021), en el seu llibre *La España de las piscines*, obre una reflexió sobre l'impacte del tipus d'habitatges que es van construir durant el boom immobiliari de l'estat espanyol, en el qual la majoria seguien un model de suburbi estatunidenc: «*Un món fet de cases tipus xalet, urbanitzacions, hipoteques, alarmes, escoles concertades i múltiples cotxes per a unitat familiar, centres comercials, consum online, assegurança mèdica privada, etc. Un món que afavoreix l'individualisme i la desconexió social i que afavoreix les opcions polítiques més conservado-*

4. Gehl <https://www.gehlpeople.com/> [consultada 15/05/2024]

res». La seva aportació obre un paradigma sobre la influència del tipus d'habitatges i de configuració urbana en la manera d'entendre el món, les aspiracions i la ideologia de la població.

Aquesta imatge de suburbi estatunidenc no ens evoca en absolut la imatge que tenim de l'Hospitalet de Llobregat, on el tipus d'edificis residencials i el seu urbanisme estan a anys llum d'aquest model de casa unifamiliar. Tanmateix és una de les ciutats més denses d'Europa. Però les aportacions de Dioni reforcen, de forma molt contundent, la idea de com pot influir la construcció urbana en el pensament i les dinàmiques veïnals, en la vida social i en les relacions personals. (MOURATIDIS, K., 2018). Així doncs, quina ciutat volem?

Mouratidis K., en un article publicat a la revista *Elsevier*,⁵ investiga sobre com afecta la forma urbana a la vida social i les relacions personals a partir d'enquestes recopilades a l'àrea Metropolitana d'Oslo. Els resultats indiquen que els residents de barris compactes estan significativament més satisfets en les seves relacions personals que els residents de barris suburbans de baixa densitat. Es considera que les distàncies curtes al centre de la ciutat, les majors densitats i els usos mixtos del sòl contribueixen positivament al benestar social general. Suggereix que les formes urbanes compactes permeten als residents mantenir xarxes més grans de relacions properes, socialitzar més freqüentment amb amics i familiars, rebre recolzament social més fort i gaudir de més oportunitats per fer noves amistats. Així, doncs, sembla que el model urbà de l'Hospitalet s'aproxima a un model afavoridor de les relacions veïnals i de benestar social. Però és realment així?

Segons l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGlobal),⁶ la nostra salut i la del planeta depenen del disseny de les ciutats. La vida urbana planteja desafiaments que exigeixen repensar la forma en què planifiquem els entorns urbans. En les cinc estratègies clau per a construir ciutats saludables i sostenibles, figuren:

- 1) Revertir la contaminació de l'aire. En la veïna Barcelona els nivells de contaminació no compleixen el màxim recomanat per l'OMS. Els efectes nocius de la contaminació són més que evidents i entre les escasses maneres de revertir-la hi ha la reducció del trànsit rodat.

5. Elsevier Iberoamèrica forma part del grup Elsevier, líder global en edició tècnica en Medicina i Ciències de la Salut, amb més de 20.000 llibres, 2.000 revistes científiques i bases de dades a Internet del més gran prestigi i difusió a 180 països.

6. Institut de Salut Global de Barcelona, 2018. 5 claus per a ciutats més saludables. <https://www.isglobal.org/ca/urban-planning> [consultada 20/05/2024]

2) Reduir el soroll. Els efectes nocius del soroll no són tan evidents, però també provoquen molèsties, estrès, trastorn del son, deteriorament cognitiu, entre d'altres. A les ciutats aquest soroll està causat principalment pels vehicles motoritzats, trens o avions. És el segon factor ambiental més perjudicial per a la salut.

3) La ciutat del futur ha de ser una ciutat verda, amb espais verds –parcs urbans, jardins, carrers arbrats o, fins i tot, boscos– amb nombrosos beneficis per a la salut a totes les edats; a més a més en infants i adolescents la naturalització dels espais de joc promou més agilitat, autoconfiança, habilitats socials, coordinació o desenvolupament emocional i del comportament, entre d'altres. També els espais blaus com fonts, llacs, rius o mars es relacionen amb un augment dels nivells d'activitat física i podrien ser beneficiosos per a la salut mental, especialment per a la reducció de l'estrès i el benestar autopercebut. Els espais verds i blaus es relacionen fins i tot amb més esperança de vida.

4) Una ciutat que promou l'activitat física, i el joc actiu, especialment significatiu per als infants (CORTÉS, E., 2023).⁷ Les ciutats que prioritzen transport a peu, en bicicleta, espais per a realitzar esport i parcs amb estructures per als jocs motrius adequades a totes les edats, que també ofereixen reptes als nois i noies més grans o amb suficient espai per córrer i jugar amb els amics, són ciutats que cuiden la salut dels seus habitants.

5) Genera mecanismes per a una major confortabilitat tèrmica. Els edificis i superfícies pavimentades absorbeixen la calor. La manca de vegetació, les activitats humanes que generen calor o la geometria de les ciutats són les causes que a les ciutats hi hagi zones urbanes on la temperatura és superior a les àrees que les envolten; són les anomenades illes de calor. La calor també es perjudicial per a la salut i el benestar de les persones. Fins i tot pot causar la mort d'aquella població amb més risc de deshidratació, com les persones grans o amb afectacions coronàries.

Finalment, la disposició dels elements urbans, els tipus, els nivells d'accessibilitat o l'oferta d'activitats a l'espai públic i fins i tot la disposició i accés al transport públic condicionen les activitats dels habitants de les ciutats. Tenir lavabos públics o canviadors –no només per a nadons, sinó per a infants més grans amb diversitat funcional que necessiten cures– o bancs disponibles per poder aturar-se cada 75 metres i descansar, o tenir

7.

Cortés, E., 2023. Barcelona: ciudad jugable. Juego y Espacio Urbano. Revista *Tàndem*. Editorial Graó <https://institutinfancia.cat/wp-content/uploads/2023/09/20230701-tandem-article-iiab-1.pdf>

taules de pícnic en un parc, o accés a serveis de proximitat... condiciona els usos que la ciutadania pot fer i la seva presència a l'espai públic.

Atendre les necessitats de la vida quotidiana també és responsabilitat de l'urbanisme. Perquè si no tot el tant per cent de la població que no entra en els grups estàndards d'edat productiva i amb potencial de consum queda exclòs de la ciutat. Perd el dret a la ciutat. L'urbanisme no només està al servei de la funcionalitat, la productivitat i de l'estètica, sinó que ha de donar resposta a la pregunta: Què volem que passi, què volem que la infraestructura urbana promogui? A què ha de donar suport? I el que volem que passi a l'Hospitalet és que la ciutat cuidi a tothom.

LA CONFIGURACIÓ URBANA DE L'HOSPITALET

La densitat és una de les principals característiques de l'Hospitalet de Llobregat. El municipi, aparentment, té poc marge de creixement, som una ciutat encaixada entre Barcelona, Cornellà de Llobregat i Esplugues de Llobregat. Però des de fa uns anys s'està guanyant espai enderrocant la trama industrial⁸ que es va desenvolupar entre el 1960 i el 1975 (Carretera del Mig, 1960; Granvia Sud-Pedrosa, 1973). Aquesta indústria ocupava el 22% del terme municipal i va quedar integrada a la ciutat, o més aviat, «trencant» la ciutat. De fet, la zona industrial genera una frontera entre els barris del Centre i Sant Josep i els de Bellvitge i Gornal. De la mateixa manera que ho fa la via del tren entre la Florida i el barri de Sant Josep, entre el barri de la Torrassa i Santa Eulàlia o la via que divideix el Gornal i Bellvitge. La ciutat està plena de cicatrius que generen segregació espacial entre els barris. Hi ha previsió del soterrament de les vies, però aquest pla, anunciat fa anys, no arriba. Sí que s'està fent efectiu l'enderroc de les fàbriques i naus industrials. En el seu lloc s'estan construint grans blocs d'habitatges, augmentant, on no semblava que es podria augmentar més, la densitat demogràfica de la ciutat. És cert que s'estan guanyant espais entre blocs, però el creixement en serveis i equipaments per atendre a tota la ciutadania no és proporcional –tanmateix aquest seria motiu d'un altre article–. I la infraestructura urbana continua essent pobra, poc verda, amb espais de joc estandarditzats, poc atractius i confortables i sense ombra.

A diferència del que passa a les urbanitzacions, la «no trobada» és impossible a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat, però en quins espais? Quin tipus de contacte? Certa densitat urbana garanteix l'existència de contacte entre les persones que viuen en un mateix municipi contribuint al benes-

8. Domínguez, M., 2022. La Indústria a l'Hospitalet del segle XVIII a l'actualitat <https://localmundial.blogspot.com/2022/09/la-industria-lhospitalet-del-segle.html> Local-Mundial

Espai verd del Parc de la Cabana. Barri de Sant Josep

tar social, però on és el límit entre una densitat adequada i una d'excessiva? No n'he trobat cap referència, però, essent la ciutat de més de 20.000 habitants més densa de Catalunya, amb 22.307,8 hab./km² (Idescat, 2023), sembla que seguir augmentant la densitat no és una política gaire afavoridora per a millorar la qualitat de vida dels seus habitants. Per posar una mica més en context les dades, la segona ciutat en densitat és Santa Coloma de Gramenet, tot i així té 5.279,9 hab./km² menys que l'Hospitalet de Llobregat. La densitat de població és una de les principals característiques que condicionen la vida i el dia a dia dels seus veïns i veïnes. La política de continuar incrementant el parc d'habitatges privat (sense una política d'habitatge públic i social), i sense un increment proporcional en espais públics de qualitat per a la trobada no aporta gaire bones perspectives.

Caldria estar construint zones verdes amb terra permeable, sobretot si tenim en compte que l'Hospitalet de Llobregat es troba al capdavant dels municipis de Catalunya de més de 50.000 habitants amb menor espai verd per habitant, concretament 5,57 metres quadrats de zona verda per habitant⁹ (Generalitat de Catalunya, 2017). Per això figura dins de la llista dels

9. Generalitat de Catalunya (2017). Anàlisi de Sistemes Zones Verdes/ Espais Lliures https://territori.gencat.cat/web/.content/home/06_territori_i_urbanisme/07_observatori_territori/informes_estudis/urbanisme/estudis_especifics/sistemes/Sistema-de-zones-verdes.pdf. Observatori del Territori.

9 municipis de Catalunya que tenen una superfície de zones verdes inferior a 10 m²/hab.¹⁰ Cal recordar que segons la recomanació de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), les ciutats han de disposar almenys de 10 a 15 metres quadrats d'àrea verda urbana per habitant.

L'espai públic de les ciutats, els carrers, les places, els parcs, els *entre blocs*, formen part de l'escenari quotidià de totes les persones que viuen a l'Hospitalet. És l'espai comú i compartit en què, d'entrada, tothom hi té cabuda; tota la població, sigui quina sigui la seva edat, origen, gènere o capacitat, necessita i utilitza l'espai públic. A diferència dels equipaments públics interiors (mercats, escoles, biblioteques, centres cívics, etc.) en els quals s'hi ha d'anar expressament, sigui quin sigui el motiu, pel carrer s'hi circula inevitablement. Però l'espai públic no ofereix a tothom les mateixes possibilitats, les dones hi perceben moltes més situacions d'inseguretat, els infants no tenen espais prou segurs i enriquits que els permetin ser autònoms i ampliar les seves possibilitats de desenvolupament. Són múltiples les barreres en termes d'accessibilitat. Aquests són només alguns exemples quotidians de com l'espai públic a vegades és discriminatori, explícitament i implícit.

A tots els barris de la ciutat hi coexisteixen una gran varietat d'activitats i funcions (usos residencials, usos comercials, usos industrials i activitat empresarial, també usos culturals i d'oci). Aquesta mixtura d'usos pot fomentar les relacions veïnals, però cal tenir en compte que aquests no poden ser majoritàriament privats, com els bars, els guals, o serveis privats de gimnàs..., sinó que cal que hi hagi una oferta gratuïta d'espais d'estada (com taules de pícnic, bancs que convidin a la reunió o grades), espais escènics, àrees de joc amb reptes i creatives, pistes esportives obertes, etc. I també que donin resposta a les necessitats de la vida quotidiana de tothom: descansar, caminar cap el supermercat, anar al metge amb el cotxet del nadó o xerrar amb el veí.

Al 2020, la crisi de la Covid 19 i les mesures de confinament van fer més evident que mai el rol igualador d'oportunitats de l'espai públic (CORTÉS, E. CURCOLL, L, 2020).¹¹ Aquell any, Inés Sánchez de Madariaga, professora d'Arquitectura de la Universidad Politécnica de Madrid¹² assenyalava en un

10. <https://www.districte7.cat/hospitalet-de-llobregat-al-capdavant-dels-municipis-de-catalunya-amb-menys-espai-verd-per-habitant/>

11. Cortes, E., Curcoll, L. 2020. L'espai públic garanteix necessitats vitals de la infància i iguala oportunitats de joc i salut. Institut Infància i Adolescència de Barcelona <https://institutinfancia.cat/blog/lespai-public-garanteix-necessitats-vitals-de-la-infancia-i-iguala-oportunitats-de-joc-i-salut/>

12. Zafra, I. El coronavirus privatiza los espacios, El País, 4 de maig de 2020 <https://elpais.com/sociedad/2020-05-03/el-privilegio-de-tener-jardin-cuando-no-hay-parques.html>

article al diari *El País* com les desigualtats en funció de la mida de l'habitatge, la distribució, el nombre de persones que hi estan convivint i l'existència d'espais oberts com jardins o terrasses eren i, de fet, són factors que determinen l'accés a un espai mínim de privacitat i a un espai suficient que permeti les bones relacions de convivència. Així, doncs, la necessitat d'ús de l'espai públic és molt més gran depenent de les condicions de l'habitatge. No només en termes d'espai, sinó també de confortabilitat tèrmica. En tres anys el problema de no poder mantenir la llar calenta a l'hivern ha quedat en segon lloc, per sota de la dificultat de tenir una temperatura òptima dins de casa a l'estiu. Quanta gent necessita estar al carrer en els barris de la Florida, Collblanc o la Torrassa?! Un informe de la Universitat de Barcelona, publicat per l'Observatori de la Infància de l'Hospitalet (2016)¹³ ja ho posava damunt la taula: els tipus de barri i d'habitatges condicionen els usos del temps lliure; i els habitatges saturats, molt petits o inestables expulsen els infants fora de casa, i especialment els adolescents i joves. A la nostra ciutat 6 de cada 10 habitatges tenen una superfície útil de menys de 60 m² (63,5% l'any 2021) i, d'aquest, el 63,5%, més de la meitat, tenen menys de 45 m² (39.516). La problemàtica de la sobreocupació també emergeix, perquè hi ha 3.147 llars amb dos o més nuclis familiars (Idescat, 2021).¹⁴ La problemàtica es fa més evident: com menys disponibilitat d'espai privat hi ha, més necessitat d'espai públic es té.

Quins espais de joc, activitats de lleure, esport i trobada, d'accés lliure, gratuït i inclusives tenim? Segons el Geoportal de la ciutat tenim 135 espais de jocs infantils. No hi ha una diagnosi sobre la qualitat d'aquests espais, però en soc usuària, en primera persona, quan era nena i des de fa 18 anys com a mare. Encara ara hi passo hores. Visualitzant les imatges del Geoportal¹⁵ de la ciutat, hi ha molt poca diversitat de jocs, tots es caracteritzen pel mateix estil de mobiliari i jocs, en format rectangular, delimitats amb una tanca de fusta i, pels estudis ja fets a Barcelona,¹⁶ més aviat adequats per als infants menors de 8 anys i amb molt poc atractiu per als infants a partir dels 9. En el moment de consulta no està disponible la informació sobre els aparells de salut, les pistes de petanca o els elements esportius. Però l'espai disponible per a fer activitat física a l'aire lliure i les pistes esportives obertes, pel que conec de la ciutat, crec que no són

13. Universitat de Barcelona (2016). Usos del temps lliure entre els infants i joves de l'Hospitalet de Llobregat. Observatori de la infància de l'Hospitalet. <https://infanciah.cat/observatori/presentacio-lestudi-sobre-temps-lliure-dinfants-joves/>

14. Idescat 2021. <https://www.idescat.cat/emex/?id=081017>

15. <https://geoportal.l-h.cat/espaipublic/espaipublic.html?lang=ca#>

16. Podeu consultar la diagnosi del Pla del joc a l'espai públic amb horitzó 2030 de l'Ajuntament de Barcelona. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jsui/handle/11703/113764>

suficients. El creixent interès per la cal·listènia o la necessitat de jugar a futbol o voleibol amb els amics i amigues no té resposta a la nostra ciutat, on massa sovint els joves recorren a la invasió d'espais tancats per a poder jugar. Sí que tenim un alt volum de camps de futbol municipals, però també podríem analitzar-ne els usos. Els clubs de futbol a la ciutat fan una gran tasca en la promoció de l'activitat física dels infants, adolescents i joves i en la transmissió dels valors dels esports d'equip, però tinc dubtes de si no podrien fer un millor servei als ciutadans i ciutadanes si fossin espais més oberts, dels quals es pogués gaudir en horaris que no estiguessin ocupats pels partits oficials. Per als adolescents i joves de la ciutat seria una gran notícia, tant nois com noies. És un exemple de guany de l'espai públic el programa Estiu Enriquit, amb els patis escolars oberts al barri. Tot i que també mereixeria un altre capítol la qualitat d'aquests patis.¹⁷¹⁸ En una ciutat amb manca d'espai, obrir els patis de les escoles a la ciutadania és una de les estratègies a tenir molt en compte per guanyar espai públic, segur, per al joc i la trobada.

En analitzar les possibilitats de mobilitat sostenible i autònoma, especialment dels infants, tampoc he identificat dades i informes per a poder prendre el pols de la ciutat. Però sí que es pot tenir present quins són els principals factors de risc que impedeixen aquesta mobilitat saludable. Segons Global Designing Cities Initiative¹⁹ són els següents: el trànsit d'alta velocitat, la manca d'infraestructura, la manca de llocs segurs per caminar o anar en bicicleta, la mala visibilitat, la falta de senyalització o la baixa qualitat d'aquesta, la falta de percepció de seguretat personal, els nous dissenys de vehicles tipus SUV (que, en ser més alts, tenen menys visibilitat respecte a la presència d'infants), el malestar que generen les illes de calor, així com la resta de causes que afecten la salut de les ciutats i la vida de les persones que hi habiten, ja esmentades en anteriors paràgrafs. Finalment, també la falta d'opcions de mobilitat que afavoreixen més l'ús del vehicle privat o la falta de manteniment i neteja i la deixadesa dels llocs. Sí que és evident a primera vista el creixement dels carrils bicis i el creixement dels carrers de prioritat invertida de l'Hospitalet. És una bona notícia, tot i que caldria revisar-ne la implementació.

17. Ajuntament de Barcelona i IIAB (2021). 6 criteris per a un bon pati, naturalitzat, coeducatiu i comunitari. Ajuntament de Barcelona <https://institutinfancia.cat/mediateca/6-criteris-per-a-un-bon-pati-naturalitzat-coeducatiu-i-comunitari/>

18. Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2021). Els patis de les escoles, un espai clau per al ple desenvolupament dels infants. Document de treball. IIAB-IERMB. https://institutinfancia.cat/wp-content/uploads/2021/10/20210202_Patis_Escoles_recerca.pdf

19. Global Design Cities (2014), <https://globaldesigningcities.org/about/>, fundada al 2014 per Janet Sadik-Khan, una de les principals autoritats mundials en transport i transformació urbana.

LES DINÀMIQUES SOCIALS DE LA CIUTAT

Des del repàs dels efectes de la configuració urbana i l'aproximació diagnòstica de la ciutat, cal també indagar sobre aspectes més socials del nostre municipi, als quals l'urbanisme també ha de donar resposta.

Promoure les relacions veïnals positives també ha de ser un dels objectius per a la millora de les ciutats. Els vincles entre les persones que comparteixen un territori són un punt de partida per a generar més vida comunitària, un major sentiment de pertinença i contribuir a una més gran cohesió social. Els teixits comunitaris han d'estar reforçats per programes socials, però també per un urbanisme que pal·liï els efectes de les desigualtats socials existents (pobresa, atur, discriminacions, processos migratoris, etc.) A la nostra ciutat el volum de població que viu en entorns vulnerables²⁰ és molt elevat: un 27% de la població de l'Hospitalet de Llobregat, igual que a Badalona i semblant a Cornellà de Llobregat, amb un 28%. Tot i que encara són pitjors les dades de Santa Coloma de Gramenet, on viuen en entorns vulnerables més de la meitat dels habitants (*Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, 2020). Alguacil (2006) defineix la vulnerabilitat urbana com els processos d'exclusió social i d'exclusió residencial que concorren de manera intensa en unes àrees urbanes determinades, i que limiten la participació dels residents en les dinàmiques integradores de la societat i en dificulten les possibilitats de mobilitat social. Aquesta tendeix a perpetuar-se per mitjà d'un mecanisme que funciona com un cercle viciós, generat per la combinació i el reforçament mutu entre els riscos socials i els residencials (ANTÓN-ALONSO et al., 2020).

Anualment l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) realitza l'Enquesta de Relacions Veïnals i Convivència (ECAMB) i un dels resultats en la seva edició de 2022 és Informe monogràfic sobre convivència a l'àrea metropolitana publicat per l'Institut Metròpoli. No hi ha dades específiques de l'Hospitalet, tot i que és la segona ciutat metropolitana més gran, però podem fer una correlació de dades. L'enquesta dona informació sobre la cohesió veïnal al barri de la metròpoli. Tal com assenyala l'informe, el barri és un dels contextos més importants per a estudiar els vincles socials i la cohesió; a partir d'una doble pregunta: en primer lloc, la percepció de coneixement dels veïns i veïnes del barri, i, en segon lloc, si creuen que rebran ajuda en cas de necessitat. Han elaborat un índex de cohesió veïnal que es classifica en tres nivells: una cohesió veïnal alta quan es respon

20. L'estudi de la vulnerabilitat urbana és hereu del camp de recerca sobre les desigualtats, la pobresa i l'exclusió a les ciutats, tot i que manté també una estreta relació amb l'anàlisi de la segregació residencial. (ANTÓN-ALONSO, F. et al., 2020) <https://www.institutmetropoli.cat/ca/revistapapers/n-63-metropolis-vulnerabilitat-urbana-i-politiques-de-millora-de-barris/>

afirmativament a totes dues qüestions (els veïns es coneixen i proporcionaran ajuda si la necessitem), una cohesió veïnal moderada quan a una de les dues qüestions es respon de forma negativa i, finalment, una cohesió social baixa quan es respon negativament a totes dues (ni coneixem els veïns i veïnes, ni creiem que ens ajudarien en cas de necessitat). Les dades del 2022 indiquen que a l'Àrea Metropolitana de Barcelona hi ha un 64,7% de cohesió veïnal de nivell baix, al barri, un 14,7% a un nivell moderat i un 20,6% a nivell alt. Així, doncs, 6 de cada 10 habitants valoren el nivell de cohesió social com a baix. No sembla, per tant, que l'urbanisme compacte sigui suficient perquè hi hagi bones relacions-cures, i enxarxament i suport mutu al barri.

Segons l'estudi, viure a Barcelona prediu majors probabilitats de cohesió veïnal baixa. Les persones amb estudis superiors i/o alts ingressos tenen una xarxa de suport ampli més enllà del context proper, o més recursos econòmics per a tenir les ajudes necessàries i, per tant, aparentment, no depenen tant de les relacions veïnals i el fet de tenir-les no és per a elles una prioritat ni una qüestió de supervivència. Al 2021 només el 25% dels habitants de l'Hospitalet tenien estudis superiors, una xifra per sota de la mitjana de la comarca, que és del 40% (Idescat, 2021), o del Baix Llobregat, que és del 33,2%. En el cas dels ingressos, només un 15,9% de la població té un salari de més de 35.000 € (Ajuntament de l'Hospitalet, 2019).²¹ Tenim, doncs, un 75% de la població sense estudis superiors i, segons un recent informe elaborat per l'Àrea Metropolitana de Barcelona (2024), a l'Àrea Metropolitana, sense tenir en compte Barcelona, un 40,7% de famílies no arriba al llindar mínim per cobrir les necessitats bàsiques²² –una tendència creixent des de l'any 2016; de fet el cost de la vida ha crescut un 45% en vuit anys.

Qui més importància dona al barri són, per una banda, les persones que tenen menys recursos econòmics. La taxa de pobresa de l'AMB sense Barcelona és del 23,7% (Font: Idescat i IERMB: ECVHP, 2011).²³ Així, doncs, com a mínim per a un 41% de la població el suport veïnal és bàsic, entre altres ajudes, i encara més si s'ha viscut un procés migratori i no es tenen suports familiars propers, com pot ser el cas del 39,5% de la població que

21. Ajuntament de l'Hospitalet (2021). Estudi dels salaris de la població resident a l'Hospitalet 2019. Ajuntament de l'Hospitalet <https://www.l-h.cat/utills/obreFitxer.ashx?Fw9EVw48XS6vhcecamE5h4BJZP2HmMfR6FjcAQIddAQqazB> Baròmetre Municipal. <https://infogram.com/1plxgdgplg25j6dtqekjx6yy99zuzxyd7l0x?live>

22. SIMBA Sistema d'Indicadors Metropolitans de Barcelona. Capacitat de la llar per arribar a final de mes. https://iermbdb.uab.cat/index.php?ap=0&id_ind=1372&id_cat=244 [consultada 15/05/2024]

23. SIMBA Sistema d'Indicadors Metropolitans de Barcelona. Taxa de Risc de Pobresa https://iermbdb.uab.cat/index.php?ap=0&id_ind=1376&id_cat=244 [consultada 15/05/2024]

ha nascut a l'estranger (Ajuntament de l'Hospitalet, 2023).²⁴ D'altra banda, també la població femenina, ja que s'observa una major tendència de les dones a oferir suport emocional als seus vincles en contextos físics propers.²⁵ Precisament tenir en compte el rol de les dones en les cures i els vincles és un dels principals aspectes a tenir en compte a l'hora d'abordar un urbanisme centrat en les persones. Tot i que comencen a haver-hi petis canvis, les cures han estat tradicionalment feminitzades, i el treball reproductiu i de sosteniment de la vida de les dones mai ha estat valorat. Realment, tot i exercint un treball i servei cabdal per a la societat, no només mai ha estat reconegut, sinó que tampoc s'ha vist sostingut per la política ni ha tingut un lloc preferent a l'espai públic.

Sembla, doncs, que el marge de millora en la cohesió social dels barris de la ciutat és alt, tenint en compte les dades metropolitanes. En termes de la satisfacció de viure a la ciutat, el Baròmetre d'opinió pública de l'Hospitalet 2023²⁶ indica que el 25% de la població té un nivell baix de satisfacció, de fet, gairebé 4 de cada 10 habitants valoren la satisfacció de viure a la ciutat per sota del «bastant» o el «molt». La dada és més preocupant si tenim en compte que gairebé 6 de cada 10 creuen que la ciutat ha empitjorat en els darrers dos anys i només una quarta part d'habitants creu que ha anat a millor. I la meitat creu que els barris han empitjorat.

La seguretat als barris és un dels indicadors afavoridors de cohesió social i de satisfacció amb el barri. Jacobs, de fet, destaca la importància de la presència activa i contínua de les persones al carrer per a promoure una seguretat i vigilància informal. Jan Gehl té una cita en què diu que els infants jugant al carrer són un indicador de salut de les ciutats, com les papallones ho són de la qualitat de l'aire. Jacobs, igual que Sadi-Kan, defensa la necessitat que el disseny dels espais urbans els faci segurs i acollidors per a tothom com una forma de convidar a sortir al carrer. En canvi, la principal preocupació personal/familiar dels ciutadans de l'Hospitalet és la inseguretat (citada pel 28,5%), seguida, amb diferència, de la situació econòmica (12,9%) i l'habitatge (10,2%). Una dada rellevant del Baròmetre també és que el 83,3% dels ciutadans de l'Hospitalet diuen estar molt o bastant preocupats/des pel canvi climàtic.

A més del paper rellevant que tenen les situacions delictives, viscudes o

24. Ajuntament de l'Hospitalet (2023). La població a l'Hospitalet (2023) <https://infogram.com/1pmqyevd2033d0c37e9gk1lr1mtz022kywx?live>

25. Wellman, B. i Wortley, S. (1990). Different Strokes from Different Folks: Community Ties and Social Support. *American Journal of Sociology*, 96 (3), 558-588. <http://www.jstor.org/stable/2781064>

26. Baròmetre d'opinió pública de l'Hospitalet. Informe de resultats (2023). <https://www.l-h.cat/gdocs/d3880556.pdf>. Ajuntament de l'Hospitalet.

percebudes, i la presència d'usos disruptius i conflictes i baralles a l'espai públic com un dels factors d'inseguretat als barris, també ho són les percepcions que tenen els veïns respecte al grau de desordre físic (brutícia, manteniment...) o les dificultats per desplaçar-se a peu. Així, doncs, de nou l'urbanisme també hi té un paper destacat: la ciutat caminable és un factor clau per a promoure ciutats segures (GONZÁLEZ, C. et al., 2019).

Tornem a posar-hi dades per prendre el pols a la nostra ciutat. A la zona del Llobregat continu l'índex de victimització²⁷ global arriba al 22,2%. L'Hospitalet de Llobregat obté un índex de victimització del 26,6% i a Cornellà de Llobregat la proporció de víctimes és del 17,6%. La seguretat dels barris metropolitans ha rebut una valoració mitjana de 6,30 punts sobre 10 i la global de les ciutats ha estat de 5,80 punts. Es pot afirmar que la ciutat en el seu conjunt sempre es percep com menys segura que la dimensió territorial de barri, més propera i coneguda.

Un altre estudi de l'Institut Metròpoli indica que les dones de l'Hospitalet de Llobregat presenten un índex de victimització del 25,2% i, en canvi, a Cornellà de Llobregat, del 16,6%. De fet, les dones de l'Hospitalet de Llobregat són les que pateixen més victimització en els fets relacionats amb la seguretat personal (18,4%) i en el fets contra el vehicle (6%). La majoria de victimitzacions en l'àmbit de la seguretat personal tenen lloc mentre les dones es desplacen, en un 56,1%; en un 14,4% dels casos mentre realitzen activitats d'oci o de lleure i el 12,7% durant les compres. Destaca també que fins un 7,4% de casos tenen lloc a casa (EVAMB, 2022).²⁸ Els perfils amb tants per cent més elevats de victimització són les dones, les persones grans i les persones amb nivells de renda més baixos i amb major temps d'assentament en un mateix barri. Més del 50% de la població de l'Hospitalet de Llobregat són dones –de fet, unes 7000 dones més que homes. Un 19% de la població té més de 65 anys i un 16% són infants de 0 a 17 anys (46.629 població 0-17).

NECESSITEM UN CANVI EN EL MODEL URBÀ

Sembla, doncs, urgent, que es reclami a la ciutat un espai públic que sigui igualador d'oportunitats i que s'adeqüi a les necessitats de tots els

27. Procés pel qual una persona pateix, directament o indirectament, danys físics o psíquics a partir d'un fet delictiu.

28. Murrià, M., Sobrino, C., López, R. (2023). Victimització i percepció de seguretat de les dones a l'àrea metropolitana de Barcelona. Informe sobre la seguretat de les dones a partir de l'Enquesta de Victimització de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 2022. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. Àrea Metropolitana de Barcelona. https://www.institutmetropoli.cat/wp-content/uploads/2023/06/Informe_EVAMB2022_genere.pdf

veïns i veïnes, especialment dels que es troben en situació de vulnerabilitat i als quals l'actual model de ciutat els fa encara més vulnerables. Un urbanisme que posa les persones i la cura de la vida al centre, la necessitat de totes i no només de la població productiva (especialment homes d'origen europeu) o dels interessos comercials i de la societat del consum. «tradicionalment la nostra cultura ha relacionat la productivitat i l'economia de mercat a l'esfera pública, mentre que les activitats domèstiques i de cura, assignades tradicionalment a les dones, s'han vist desvalorades, *invisibilitzades i relegades a l'àmbit privat*» (PARICIO, A, et. al., 2019)

Cal avançar cap un l'urbanisme de la vida quotidiana, centrat en les persones i les cures, que promogui la integració de diferents tipus d'activitats, serveis i funcions en el teixit urbà. Es poden crear entorns més inclusius i accessibles que satisfacin les necessitats d'una varietat de persones, incloent-hi aquelles que requereixen cures especials o atenció. Perquè cuidar la vida implica ajudar a una altra persona en la infància, en la malaltia, en la vellesa, i sostenir-la implica coses com comprar aliments, visitar-se en un centre mèdic, tenir cura d'infants o persones malaltes, jugar, socialitzar-se o participar en la comunitat, etc.

«Tots els éssers humans som interdependents, i en algun moment totes les persones necessitem l'ajuda d'una altra persona en la infància, en la malaltia, en la vellesa i, molt sovint, en el dia a dia. L'urbanisme de la vida quotidiana busca la manera de permetre i donar suport a les necessitats quotidianes i, alhora, ser respectuós amb els ecosistemes.²⁹ *Les activitats de sosteniment de la vida (com comprar aliments, visitar-se en un centre mèdic, tenir cura d'infants o persones malaltes, jugar, socialitzar-se o participar en la comunitat) tenen unes necessitats específiques. Depenent de les formes que prenen les ciutats i de com organitzen les activitats, serà més o menys fàcil dur-les a terme i compartir-les (socialitzar-les)*» (Ajuntament de Barcelona, 2019).

Els carrers, les places o els *entre blocs* han d'oferir alternatives i diversitat d'activitats de lliure accés i gratuïtes per a tothom, especialment necessàries per a aquelles persones –sobretot infants i adolescents– que no poden permetre's anar de vacances o sortir de la ciutat per a l'esbarjament. Un model de ciutat que compatibilitza tasques productives i reproductives i promou la socialització de les tasques de cura, és un model amb:

- Un teixit urbà prou compacte i polifuncional i connectat amb zones

29. Els éssers humans també som ecodependents, necessitem l'oxigen, els boscos o l'aigua. El model econòmic actual ignora aquestes dues dependències (Herrero, 2013).

verdes i equipaments de proximitat accessibles.

- Amb espais de trobada d'accés lliure i gratuït per a les persones que hi viuen, on puguin establir relacions de proximitat i confiança, on s'atenen les necessitats quotidianes, també de descans i esbarjo.
- Amb un disseny que facilita la construcció d'un teixit social basat en la cura comunitària.
- Els edificis connectats al carrer i amb espais comunitaris, amb activitats en els baixos. Un clar exemple és la necessària permeabilitat entre el dins i el fora dels edificis escolars, que com més connectats estan a l'entorn, física i conceptualment, més es converteixen en motor d'oportunitats educatives en els seus barris.
- Amb una mobilitat sostenible, prioritzant els trajectes a peu i en bicicleta. Promovent l'autonomia dels infants i de les seves famílies. Amb menys prioritat per al cotxe, i amb un transport públic adequat en què els horaris i les rutes tinguin en compte les necessitats de la vida quotidiana: anar a l'escola, al metge, a comprar, etc.
- Fora de l'àmbit dels carrers i les places, els horaris dels serveis i equipaments i el tipus de públic al qual van destinats també hi han de contribuir, essent compatibles i donant suport a aquestes activitats per a sostenir la vida quotidiana.

De fet, l'urbanisme de les cures i de la vida quotidiana està estretament vinculat amb un urbanisme que té en compte la perspectiva de gènere, perquè, tradicionalment, i encara ara, les tasques de cura recauen majoritàriament en les dones. Tenir en compte col·lectius les necessitats dels quals tradicionalment s'han menystingut passa també per a tenir en compte la gent gran i les persones amb discapacitat o els infants. Com deia Tonucci (1989), si pensem a crear una ciutat per als nens i nenes amb un urbanisme que s'adeqüi millor als infants i adolescents, serà una ciutat millor per a tothom. Hi afegiria, encara: si es dissenya una ciutat pensant en les cures, les dones, les persones grans, les persones amb mobilitat reduïda, o diversitat funcional, intel·lectual, o neurodivergents...

Si pensem en els infants i persones amb discapacitat i s'apliquen criteris d'accessibilitat universal, també es facilita la mobilitat a les famílies amb cotxets així com la de les persones grans. Per exemple, en la població més envellida, la capacitat d'elevació del peu és 2 cm menor en persones grans que en persones joves (MORENOS RAMOS, D., 2010).³⁰ Si prioritzem rampes o pocs desnivells de les voreres, contribuïrem a una major accessibilitat per a la població de més de 80 anys. Si es tenen en compte els infants amb espectre autista, cal crear entorns sense un excés d'estímul (CALVO,

30. Moreno Ramos D., Corregidor Sánchez, AI., Urbanismo, espacio público y personas mayores: hacia la amabilidad de las formas. TOG (A Coruña), 2010. <https://www.revistatog.com/mono/num3/urbanismo.pdf>

B., et al., 2023)³¹ i amb més silenci, dos aspectes que també contribuirien a reduir els nivells d'estrès i sobreestimulació a què estem sotmesos en general tota la població que vivim en l'efervescència constant de moviment i soroll de les urbs.

Segons Unicef, planificar una ciutat pensant en la infància implica «*proporcionar espacios públicos y verdes seguros e inclusivos, donde [niños y niñas] puedan reunirse y participar en actividades al aire libre*» (ppi 4), «*desarrollar sistemas de transporte público y garantizar la movilidad independiente, de tal manera que tengan un acceso equitativo y seguro a todos los servicios y oportunidades en su ciudad*» (ppi 5).

De fet, és molt més senzill del que sembla. Per una banda cal pensar en una mobilitat sostenible i accessible per a tothom, preferentment que doni resposta a la població que es desplaça caminant i/o amb transport públic i prioritant modes de transport sostenible com la bicicleta. I en segon lloc, en espais de trobada confortables i que ofereixin activitats diverses (joc, esport, cultura, etc.), el màxim de naturalitzats, que proporcionin confort tècnic, possibilitats de descans, que cobreixin les necessitats vitals bàsiques (aigua, lavabos, etc.). En definitiva, seguretat física i vital per moure's amb llibertat i autonomia i poder fer activitats enriquidores per divertir-se de forma compartida –nens i nenes, nois, noies, famílies, veïns, veïnes o amics i amigues– en entorns saludables.

Amb un urbanisme ben pensat orientat a les persones podem crear un cercle virtuós: si dissenyem espais comunitaris adequats, atractius, com parcs, places, àrees de lleure i cultura a l'aire lliure, aquests entorns convidaran els veïns i veïnes a participar i relacionar-se. Com més interacció, més possibilitat de vincles i com més possibilitat de vincles més percepció de seguretat. Per això també cal una ciutat caminable, que no calgui anar amb cotxe a tot arreu, com el model que Dioni mostra al seu llibre. Perquè les rutes per als vianants també poden facilitar les interaccions entre la població. Reduint les barreres físiques per a trobar-se i socialitzar promourem una ciutat per a tothom.

No es pot obviar que hi ha espais urbans que pateixen situacions d'incivisme i que un espai públic amb desperfectes augmenta la percepció d'inseguretat. No hi ha fórmules màgiques, però la implicació dels veïns i veïnes en el procés de transformació de l'espai havent tingut presents les seves necessitats i demandes contribueix a generar un major sentiment de pertinença i a reduir les possibilitats de desafecció amb els espais i de

31. Calvo, B. et al. Guia de disseny d'espais de joc neuroinclusius. Dissenyant espais públics per a infants amb autisme i les seves famílies. UOC. https://openaccess.uoc.edu/bitstream/10609/147190/1/ASD_PUBLICS_Guia_Disseny_espais_joc_neuroinclusius-CATv1-0.pdf

poca cura. Els programes de dinamització comunitària són un complement imprescindible en els territoris amb més conflictes i més disputes per l'ús de l'espai públic, són claus perquè la competència per l'espai públic es reverteixi en cooperació, col·laboració i respecte veïnal. De fet, la transformació física dels espais és necessària i imprescindible, però per si sola no sempre és suficient.

Quines són, doncs, algunes de les indicacions específiques per a un urbanisme de les cures? En el *Manual d'urbanisme de la vida quotidiana* de l'Ajuntament de Barcelona, elaborat per Barcelona Regional, es detallen criteris de qualitat que s'agrupen en sis àmbits: 1) Façana / perímetre: el pla vertical que envolta els espais públics i les seves característiques de diversitat, permeabilitat, etc., 2) Vials / paviments, 3) Elements d'equipament urbà, 4) Entorn, 5) Perfil de les persones i 6) Usos de l'espai. S'hi detallen algunes recomanacions.

Respecte a les façanes i perímetres proposa evitar els espais exteriors sense activitat o baixos tancats on no hi passa mai res i aprofitar-los com a espais d'oportunitat per a que siguin espais de joc, lúdics i de vida en comú. O que les façanes siguin de materials de qualitat, tenint en compte que les obertures o les tanques amb transparències trenquen dinàmiques de privat/públic i faciliten la comunicació dins i fora.

En referència als vials i paviments reforça la necessitat de seguretat, accessibilitat i la comoditat que aquest pla horitzontal ha de donar a la ciutadania. Aquests aspectes venen molt definits per l'amplada de les voreres, la velocitat i proximitat del trànsit rodat, l'atenció als recorreguts per a les persones amb diversitat funcional, etc. Algunes recomanacions més concretes fonamentals per garantir la seguretat i la salut de la ciutadania són: la disminució del trànsit privat (en benefici del transport públic) i la reducció de la velocitat del vehicle (màxim de 30 km/h). Els passos de vianants han de ser suficients i coherents amb patrons de mobilitat per a vianants (un bon exemple són els creuaments en x). Els semàfors han de donar temps per travessar a peu als diferents col·lectius: és prioritari garantir un espai segur i les infraestructures necessàries per a la bicicleta. L'ús d'aquest mitjà de transport sostenible i quotidià de la bicicleta per part de les dones és un bon indicador de la qualitat de les polítiques de gènere en matèria de mobilitat i espai públic. A la ciutat s'està avançant en aquest tema, però encara s'utilitzen massa els espais 30 Km/h compartits amb el cotxe, en els quals, si com a persones adultes disminueix la percepció de seguretat, en el cas dels infants la percepció de seguretat és pràcticament nul·la.

La connexió amb la trama urbana circumdant ha de ser contínua, fàcil i fluïda. Els murs, carrers de molts carrils de vehicles, passos elevats, pas-sadissos, culs-de-sac, etc., són barreres que dificulten aquesta connecti-

vitat i, per tant, la vida quotidiana. D'aquí els efectes negatius que, en general, tenen les cicatrius de l'Hospitalet, fronteres internes que separen les diferents realitats de barri i la interacció entre la ciutadania.

L'amplitud de les voreres i l'espai dedicat als vianants és un factor clau. Aquest espai lliure, de pas i sense obstacles es recomana que sigui de 3,6 metres d'amplada per tal de facilitar no només la mobilitat a peu i en els dos sentits, sinó també el desenvolupament de la vida quotidiana (com ara comprar, jugar, socialitzar, passejar, etc.) Les voreres no només han de ser espais per a traslladar-se d'un lloc a l'altre, sinó espais de passeig que donin lloc al gaudi. No obstant, la rambla de la Marina esdevé un espai de passeig de molts veïns i veïnes del barri del Centre i de Bellvitge. Però en quin lloc més poden passejar els veïns i veïnes dels altres barris com el de Sant Josep? Els carrers compactats d'aquest barri, amb pocs arbres, no conviden al passeig. Una mostra important és la connexió del barri amb la Biblioteca Tecla Sala. Tot i ser contigua al barri, no forma part de la vida quotidiana dels santjosepins. No és agradable accedir des del centre del barri a la preciosa biblioteca, si per anar-hi cal creuar un pàrquing de

Avinguda Josep Tarradellas i Joan cantonada del carrer Canigó al barri de Sant Josep

cotxes, un descampat ple d'obres de nous edificis, caminar al costat d'una de les vies ràpides de la ciutat com és l'avinguda de Josep Tarradellas, o travessar una gasolinera i un conjunt de fàbriques i locals comercials amb tallers i concessionaris de cotxes.

El paviment és la base de les activitats quotidianes i la superfície de sòl tou drenant o no pavimentat és capaç de recollir l'aigua de la pluja i també de mitigar l'efecte d'illa de calor en un entorn proper. Per les seves propietats de millora del medi ambient i de qualitat de vida, caldria augmentar la presència d'aquest tipus de sol. La desnaturalització de les ciutats sempre s'ha percebut com un guany per a crear espais més «nets» i higiènics, però l'impacte de la crisi climàtica és massa negatiu per no revertir l'excés de pavimentació de la ciutat. Per exemple transformar les places de formigó en espais de sauló o bé naturalitzar més els patis escolars: grans espais públics i a l'aire lliure de la ciutat, que amb la seva naturalització, poden beneficiar, no només als nens i nenes del centre escolar i els projectes educatius, sinó a tota la ciutat. Evidentment, siguin quines siguin les intervencions, hauran de seguir la normativa d'accessibilitat.

Els elements urbans que composen un espai determinen la percepció i el grau de benestar o malestar que proporcionen i cal que segueixin uns criteris de qualitat: convé que hi hagi elements que cobreixin necessitats bàsiques, especialment en els col·lectius més vulnerables, per exemple, garantint la proximitat de lavabos públics amb canviadors o de fonts d'aigua potable que funcionin. També cal que hi hagi parades de transport accessibles i que tinguin en compte els principals recorreguts per a la vida quotidiana de la ciutadania, així com una bona il·luminació, sense racons foscos, elements per seure no comercials, com bancs, taules de pícnic, grades, etc., perquè hi puguin tenir lloc activitats d'estada i descans i de socialització. Una de les recomanacions és que hi hagi espais adequats per seure cada 75 m.

Cal pensar en la protecció del sol a l'estiu i de la pluja o el vent, especialment en els espais d'estada i joc. La protecció del sol es fa cada vegada més indispensable a la nostra ciutat, perquè totes les àrees de joc que no tenen prou ombra a l'estiu, des de les 11h fins pràcticament les 18h queden inutilitzades i deixen de fer el servei pel qual estan pensades, perquè és impossible anar-hi a jugar. Cal una bona planificació per augmentar les ombres dels parcs de la ciutat, més enllà de tota l'estratègia de refugis climàtics que s'està implementant, per tal com en un urbanisme de la vida quotidiana també cal afavorir el joc i les activitats esportives a l'espai públic.

«L'objectiu no és només crear parcs infantils, sinó convertir la ciutat en un espai *'jugable'*, *inclusiu i saludable, especialment per als infants. El joc,*

a la vegada, promou la convivència i la vida comunitària» (Cap a una política de joc a l'espai públic, Barcelona, 2018).

De fet, la política innovadora de Ciutat Jugable, desplegada per l'Ajuntament de Barcelona (CORTÉS, E., CURCOLL, L., 2023) tant en la intervenció urbana com social, comparteix criteris de qualitat amb l'urbanisme de les cures, perquè ambdues parteixen –i hi aposten– d'un urbanisme centrat en les persones.

Respecte a l'entorn, el verd urbà, de la mateixa manera que el sol permeable, és imprescindible per a millorar la qualitat de vida i la salut a les ciutats. L'Hospitalet, segons l'Organització Mundial de la Salut, suspèn en aquest indicador, tal com s'assenyala en els primers apartats, perquè estem per sota del mínim recomanable, de la mateixa manera que li queda molt camí per recórrer i per a assolir els Objectius de Desenvolupament Sostenible que aborden aquest aspecte.

Els aspectes anomenats fins ara tenen clarament una dimensió física, però hi ha altres aspectes que condicionen molt la vida de les persones. De fet el soroll és un dels elements més contaminants de les ciutats, tal com assenyala l'Institut de Salut Global de Barcelona. També la contaminació de l'aire o les males olors impedeixen gaudir d'una ciutat confortable i saludable. La neteja i el manteniment estan estretament vinculats en la percepció de seguretat i els racons, zones fosques, passadissos, entrades amagades, etc. són espais d'inseguretat per a alguns col·lectius, especialment les dones. Sentir-se segur també implica orientar-se i saber anar d'un lloc a l'altre, per això és molt important la bona senyalització, que sigui accessible cognitivament per a totes les persones, siguin quines siguin la seva edat o capacitats.

Com ja s'ha comentat, poder accedir a l'espai públic i moure's amb autonomia i seguretat és un condicionant imprescindible i si adaptem els espais per a infants o persones amb diversitat funcional, seran adequats per a tothom. De fet, això també representa que disminueix la dependència de les persones cuidadores, permetent-los guanyar temps, també a elles en els seus dia a dia.

A l'espai públic hi ha de tenir cabuda tothom i per això les activitats de sosteniment de la vida i de cura han de tenir un lloc a l'espai públic. Que hi hagi avis o àvies amb les persones cuidadores assegudes en un parc o una plaça és una bona senyal d'espai confortable. També ho és que hi tinguin cabuda les activitats intergeneracionals o la presència de persones d'òrgens i cultures diferents on es respecti tothom, que es respectin els diferents ritmes i necessitats sense que els rols de poder existents (masclisme, edatisme, capitalisme, racisme, etc.) s'imposin i actuïn com a fenòmens excloents i discriminadors. Trencar amb aquests rols, amb l'ur-

banisme com a aliat i els programes socials i educatius com a palanques de canvi clau, és imprescindible. Sobre el vincle i les relacions veïnals he reflexionat àmpliament en els primers apartats i és que perquè l'ajuda mútua sigui molt més fàcil cal que les persones es coneixin i reconeixin, i formin un teixit de relacions.

La proposta d'activitats que s'ofereixin també ha de ser diversa: joc, descans, expressió artística, etc. Cal dissenyar-les tenint en compte els diferents horaris i usos segons el cicle de vida i el moment de la setmana o època de l'any, per exemple a l'hora de decidir horaris de transport públic, necessitats d'il·luminació, etc.

Un dels últims elements que destaca el Manual és la necessitat de mantenir, reconèixer i preservar alguns espais simbòlics i el patrimoni de la ciutat. El veïnat dota de significat i genera vincles emocionals amb els racons de la ciutat, espais històrics que expliquen l'evolució del municipi o espais més recents que s'han farcit d'històries i vivències col·lectives que vinculen les persones amb la seva ciutat. No es poden menystenir i cal preservar-los. De fet el primer pas és conèixer quin son aquests espais emocionals dels barris, perquè no sempre poden ser evidents a primera vista.

EN CONCLUSIÓ

Tenim la ciutat més densa de Catalunya, poc connectada entre barris, separats per grans infraestructures, amb un augment d'edificis d'habitatges nous sense un creixement proporcional en equipaments de proximitat (educació, salut, esports, etc.) ni un increment significatiu del verd. No obstant això, som de les nou ciutats de Catalunya amb menys m² de verd per habitant, molt per sota del que recomana la OMS. Així, doncs, l'esforç per deixar d'estar en aquest rànquing ha de ser majúscul. També el de reduir les cicatrius que travessen la ciutat en forma d'indústries i vies del tren que generen una segregació espacial entre els barris i poca connexió en els usos. Tot i la mixtura d'usos que hi ha a la trama urbana, no coneixem si és equilibrada entre els usos privats i públics (no hi ha dades), però cal una aposta clara perquè a la ciutat es fomentin serveis, infraestructures i equipaments públics a l'aire lliure diversos i de qualitat: de vida quotidiana, de cures, de lleure, educatius o de salut. Tot això és urgentíssim, especialment en els barris com el de la Florida, on es troba el quilòmetre quadrat més dens de tot Europa, o en aquells territoris amb una vulnerabilitat urbana més alta, menor renda familiar disponible i on hi ha pitjors indicadors de salut (obesitat, sedentarisme, problemàtiques de salut mental, etc.) o on es concentren la majoria d'habitatges petits de menys de 60 m² o sobreocupats, que és on l'espai públic ha de tenir més potencial per a reduir desigualtats.

Però no només cal actuar en aquests barris, si bé és urgent començar per ells. També cal millorar tota la ciutat, perquè tots els infants trobin més i millors oportunitats de joc. Que tota la població, especialment la de situació de vulnerabilitat, pugui descansar i trobar-se en espais confortables, preparats per reduir les altes temperatures: amb ombres –preferiblement produïdes pels arbres i, si no, amb altres elements–, espais on els i les adolescents i joves trobin el seu lloc, per fer un ús positiu del carrer, perquè en aquest moment vital els és més necessari que mai: per a construir relacions, per al seu benestar i també per a la construcció de la identitat i l'increment de l'autonomia. Dels 12 als 17 anys és una època d'or per a construir vincles amb la ciutat en què vius i no la podem desaproveitar. Guanyar en seguretat (vial, social, etc.) i confortabilitat dels carrers permetrà també als nens i nenes anar guanyant autonomia, però també buscar la millora de les dades de victimització, més alta en les dones, i avançar cap a un urbanisme amb perspectiva de gènere. Sense oblidar els més invisibles, com la població amb diferents capacitats, ni la gent gran, per a la qual els bancs i la reducció de barreres arquitectòniques són indispensables per poder sortir al carrer.

Les mancances són altes i els motius per als que és urgent que a l'Hospitalet s'aposti per un urbanisme que posi les cures al centre són més que evidents. Per fer-ho també cal reconèixer les bones pràctiques iniciades, com els recents carrils bici, la implementació de l'Ambici, el disseny d'espais de joc –com el del Parc Metropolità de les Planes–, la implementació del Pla integral Les Planes-Blocs Florida³² o el programa de patis oberts d'Estiu Enriquit o l'intent de millorar els entorns escolars. Són exemples tímids, però no els podem menystenir, perquè són petites oportunitats que cal fer créixer i millorar. En aquest recorregut s'han assenyalant grandidíssims reptes, alguns més complexos d'abordar i altres en els quals tan sols cal voluntat política, mirada llarga, pacte social i pressupost disponible. Però per a poder fer feina d'acupuntura i d'impacte real, cal posar-hi la lupa i revisar amb detall els aspectes assenyalats, per desplegar accions concretes i tangibles. Cal fer una aposta política i tècnica potent perquè l'Hospitalet passi a tenir un espai públic que ens cuidi i que fomenti una major vida comunitària i cohesió social.

BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona (2019). Pla del joc a l'espai públic amb horitzó 2030. Institut Infància i Adolescència de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/113764>

32. Pla Integral Les Planes-Blocs Florida <https://www.l-h.cat/gdocs/d6466692.pdf>

ANTÓN-ALONSO, F., PORCEL, S., CRUZ, I., COLL, F. (2020). «La vulnerabilitat urbana a Barcelona: persistència, concentració i complexitat». Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. A: *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, ISSN-e 2013-7959, Nº. 63, 2020 (Exemplar dedicat a: Metròpolis, vulnerabilitat urbana i polítiques de millora de barris), pàg. 50-67.

CORTÉS, E., CURCOLL, L. (2023). «*Barcelona Ciutat Jugable: Innovació en les polítiques d'espai públic i infància*» (Cap. 11) *Recerca urbana per transformar*. Anuari Metropolità de Barcelona 2023. Institut Metròpoli. <https://www.institutmetropoli.cat/ca/anuari/recerca-urbana-transformar-anuari-metropolita-barcelona-2023/>

GONZÁLEZ, C., MURRIÀ, M., SOBRINO, C. (2019). Factors de la inseguretat als barris de Barcelona. Evidència empírica i orientacions. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans. Ajuntament de Barcelona https://ajuntament.barcelona.cat/seguretatiprevencio/sites/default/files/2023-08/informe_sobre_els_factors_de_la_inseguretat_als_barris_de_barcelona.pdf

LÓPEZ, J.M., MURRIÀ, M., SOBRINO, C. (2023). La convivència als edificis i barris metropolitans. Informe de resultats de l'Enquesta de Relacions Veïnals i Convivència de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (ECAMB, 2022). Institut Metròpoli i Àrea Metropolitana de Barcelona https://www.institut-metropoli.cat/wp-content/uploads/2023/12/Informe_ecamb22_convivencia.pdf

MOURATIDIS, K. (2018). *Built environment and social well-being: how does urban form affect social life and personal relationships?*, *Cities*, Volum 74, 2018, pàg. 7-20, ISSN 0264-2751, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.020>.

MURRIÀ, M., SOBRINO, C., LÓPEZ, J.M. (2023). Enquesta de Victimització de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 2023 (EVAMB 2023). Resultats sintètics. Institut Metròpoli, Àrea Metropolitana de Barcelona. https://www.institut-metropoli.cat/wp-content/uploads/2023/11/Informe-Sint%C3%A8tic_EVAMB-2023.pdf

PARICIO, A. (2019). Manual d'Urbanisme de la Vida Quotidiana. Urbanisme amb perspectiva de Gènere. Barcelona Regional. Ajuntament de Barcelona. https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/112461/3/20210223-Manual_UrbanismeVidaQuot-v3.pdf

Unicef (2019). Construyendo el entorno urbano para niños y niñas Un manual sobre la planificación urbana responsable con la infancia. Unicef. <https://ciudadesamigas.org/documentos/construyendo-entorno-urbano/>

Universitat de Barcelona (2016). Usos del temps lliure entre els infants i joves de l'Hospitalet de Llobregat. Observatori de la infància de l'Hospitalet. <https://infancialh.cat/observatori/presentacio-lestudi-sobre-temps-lliure-dinfants-joves/>